

„Udział osoby w procesie prawotwórczym w prawie polskim i kanonicznym”

Streszczenie

Temat niniejszej rozprawy doktorskiej brzmi: „Udział osoby w procesie prawotwórczym w prawie polskim i kanonicznym”.

W rozprawie przyjęto następujące hipotezy:

1. Zwiększenie ilości instytucji umożliwiających partycypowanie osoby w procesie tworzenia prawa zwiększy aktywność społeczeństwa w tym zakresie.
2. Zwiększenie edukacji w zakresie prawotwórstwa wpłynie na legitymowanie się przez osoby uczestniczące w tym procesie większym poziomem wiedzy zwiększającym trafność procedowanych uregulowań.

Praca ma również na celu wykazanie potrzeb i sposobów aktywności osób w procesie prawotwórczym, zarówno w prawie polskim, jak i kanonicznym. W pracy założono, że dysponowanie określonym poziomem wiedzy w zakresie prawotwórstwa, umiejętność wykorzystania tej wiedzy, to klucz do prawa, które będzie respektowane, odznaczające się dostateczną ilością unormowań z punktu widzenia czy interesu różnych grup społecznych.

Wskazano, że pojęcie prawa nie jest jednoznaczne ani dla jednostki, ani dla podmiotów zbiorowych. Ma na to wpływ złożoność tego, z pozoru prostego, pojęcia. Mówić można o jego tworzeniu, czy szerzej sposobie tworzenia albo ingerencji podmiotu w ten proces.

Możliwości partycypacji osoby w procesie prawotwórczym są już obecne w prawie polskim i kanonicznym. Jednym z celów rozprawy jest weryfikacja tych możliwości pod kątem ich dostępności i rozumienia przez różnych uczestników procesu tworzenia prawa. Rozprawa wskazuje na miejsce osoby w procesie tworzenia prawa i ukazuje człowieka jako byt, bez którego nie funkcjonowałyby żadne normy prawne i odwrotnie: prawo, bez którego niemożliwe jest funkcjonowanie społeczności. W każdej społeczności tworzą się pewne więzi i zależności, a każda ze społeczności odwołuje się do różnych zasad i wartości.

W rozdziale I niniejszego opracowania wyjaśnione zostało pojęcie źródeł prawa. Wskazano źródła prawa polskiego, zarówno w ujęciu historycznym, jak i współczesnym (wraz z różnicami pomiędzy prawem naturalnym a stanowionym). Skoncentrowano się także na źródłach prawa kanonicznego wraz z wyjaśnieniem pojęcia prawa kanonicznego i wskazaniem na jego relację z prawem stanowionym, ponieważ często funkcjonują jednocześnie w tym samym czasie i w tym samym miejscu. Wśród źródeł prawa

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie
Rada Naukowa Dyscypliny nauki prawne

Wpłynęło dnia

16. 11. 2022

Nr

WPiA-22.6350.3.2017

kanonicznego skupiono się na dwóch płaszczyznach: pierwszej, która dotyczy norm prawa Bożego oraz drugiej, pochodzącej już od ustawodawcy kościelnego. Prawo stanowione przez Kościół omówiono na płaszczyźnie partykularnej, jak i powszechnej. Poddano analizie spory o relacje prawa Bożego z prawem ludzkim. W podrozdziale czwartym wykazano źródła polskiego prawa konkordatowego w odniesieniu do relacji prawa polskiego do prawa kanonicznego. Ustalono także stosunek państwa do Kościoła i poddano analizie zapisy umów konkordatowych z 1925 r. oraz z 1993 r., które Stolica Apostolska zawarła z Polską.

W drugim rozdziale ustalono kwestie związane z procesem prawotwórczym. Punktem wyjścia dla rozważań jest definicja procesu prawotwórczego poprzez jego ogólne określenie. Następnie wykazana została rola zarówno prawodawcy, jak i osoby uczestniczącej w tym procesie. Opisano także sam proces prawotwórczy, wychodząc od ustalenia dotyczących źródeł uregulowań w prawie polskim. Omówione zostały zasady tworzenia prawa polskiego i przebieg procesu legislacyjnego z wykazaniem podmiotów posiadających kompetencje w zakresie prawotwórstwa, zarówno na poziomie lokalnym jak i ogólnokrajowym. Wskazano również możliwości zainicjowania procesu prawotwórczego. Analizie poddano także końcową część tego procesu poprzez opis wymogów, jakie musi spełniać akt normatywny zarówno pod kątem wymogów ogólnych, jak i konkretnych. Dokonano analizy procesu prawotwórczego w prawie kanonicznym, poczynając od jego charakterystyki, zasad i modeli jego tworzenia. Opisana została również promulgacja aktu normatywnego w prawie kanonicznym. Na zakończenie rozważań rozdziału II porównano proces prawotwórczy w prawie polskim i kanonicznym, wykazując podobieństwa i różnice w tychże.

Początkowa część rozdziału III dotyczy możliwości udziału osoby w tworzeniu prawa polskiego. Wykazano, że istnieją w prawie polskim instytucje takie jak: referendum, inicjatywa ustawodawcza, wysłuchanie publiczne, konsultacje społeczne, narzędzia lobbingsowe oraz możliwości wynikające z posiadania obywatelstwa polskiego czy zamieszkania w Polsce, umożliwiające partycypację społeczną w tworzeniu prawa polskiego. Następnie omówiono sposoby sformalizowane i niesformalizowane udziału osoby w tym procesie. W rozdziale tym wskazano również na możliwości udziału wiernych w tworzeniu prawa kanonicznego, biorąc za przedmiot rozważań formy udziału w tym procesie, zarówno pojedyncze jak i zbiorowe. Kolejny punkt rozważań dotyczył wykazania szeregu instytucji dających możliwość udziału wiernym w procesie tworzenia prawa kanonicznego.

W rozdziale IV zatytułowanym: „Pozycja i zadania osoby w procesie prawotwórczym” poddano analizie pozycję osoby w procesie prawotwórczym w prawie polskim oraz kanonicznym. Wyodrębnione zostały w prawie polskim prawa osoby na

poziomie ogólnokrajowym i lokalnym, wynikające z ustawy bądź z chęci dbałości o dobro wspólne. Analizując pozycję osoby w prawie kanonicznym, która uczestniczy w tym procesie, dokonano ustaleń związanych z podziałem osób na wiernych, świeckich oraz duchownych. Ustalono, że uprawnienia i obowiązki osób w prawie polskim i kanonicznym wynikają albo z przepisów, albo z zainteresowania tymi procesami i chęcią udziału w nich.

Rozdział V poświęcony został porównaniu możliwości partycypacji społeczeństwa w tworzeniu prawa polskiego i kanonicznego. Dokonano oceny udziału społeczeństwa w tworzeniu prawa polskiego oraz oceny udziału wiernych w tworzeniu prawa kanonicznego. Wykazano ponadto różnice w możliwościach udziału stanowienia prawa w prawie polskim i kanonicznym. Po analizie powyższego autor proponuje szereg wniosków de lege ferenda w zakresie tworzenia prawa. Wyszczególniono pożądane kierunki zmian w procesach tworzenia prawa polskiego i wskazano propozycje zmian w jego obrębie. Wyodrębniłem ponadto instytucje w prawie kanonicznym, które mogą znaleźć zastosowanie w prawie polskim oraz instytucje prawa polskiego, które z powodzeniem można wykorzystać przy niewielkich modyfikacjach w prawie kanonicznym.

Przedstawione w rozprawie analizy potwierdzają, że możliwości wpływu osób na proces prawotwórczy istnieją i jest ich wiele. Należy to jednak zestawić z pewną zależnością, zgodnie z którą istnienie możliwości udziału w procesach prawotwórczych bez chęci i zaangażowania jednostki nie będzie funkcjonować. Przedstawione w rozprawie opracowanie dotyczy ogólnych zasad stanowienia prawa polskiego, jak i kanonicznego. Jest ono wyrazem słabego zainteresowania procesem tworzenia prawa przez różne osoby. Ustawodawca usankcjonował możliwości wpływu na proces prawotwórczy zarówno w prawie polskim, jak i kanonicznym, wychodząc zapewne z założenia, że obywatele i wierni będą chcieli uczestniczyć w pracach nad regulacjami prawnymi.

Przedstawione rozważania wskazują na potrzebę aktywności osób w procesie prawotwórczym, wykazują sposoby udziału w tym procesie przy jednoczesnym wskazaniu znajomości procedur legislacyjnych i umiejętności ich stosowania przez jednostki.

Z analiz przeprowadzonych w rozprawie wynika, że prawo polskie i prawo kanoniczne wymagają szerszego udziału osób w procesie jego tworzenia.

"The Participation of an Individual in the Law-making Process in Polish and canon law."

Abstract

The subject of the presented doctoral dissertation is as follows: "The Participation of an Individual in the Law-making Process in Polish and canon law." To start with, the following hypotheses were made:

1) Increasing the number of institutions allowing people to participate in the law-making process would increase the social activity in this area.

2) The more educated the society is when it comes to law-making procedures, the greater its knowledge in this matter. Therefore, the proceeded regulations are better and more accurate.

The work also aims to show both the needs and methods of activity of people involved in the law-making process, both in Polish and canon law. The work assumes that having a certain level of knowledge in the field of law-making as well as ability to use this knowledge is the key to the law that would be respected by various social groups, whose points of view and interests would be taken into account and included within the proceeded law.

It was indicated that the concept of law is ambiguous for both an individual and collective entities. It is influenced by the complexity of this apparently simple and straightforward concept. One may talk about its creation or, more broadly, the way of creating or interfering with the process by the subject.

There are a number of possibilities of a person's participation in the law-making process already present in Polish and canon law. One of the aims of the dissertation is to verify these possibilities in terms of their availability and understanding by various participants in the law-making process. The dissertation aims to pinpoint the place of an individual in the law-making process and underlines the importance of a human being without whom no legal norms or regulations would function, and vice versa - no community can function without law. It is natural that in every community certain bonds, ties and dependencies are formed, and all communities appeal to different principles and values.

Chapter I of this dissertation explains the sources and origins of law. The sources of Polish law were indicated, both in historical and contemporary terms along with the differences between natural and statutory law. The emphasis was also put on the sources of canon law, along with the explanation of the concept of canon law and its relationship with statutory law, as they often function at the same time and in the same place. Discussing canon law, the author focuses on two levels: the first is God's law or Divine law that is believed to come directly from God, while the second is the law which comes from the Catholic Church. The law constituted by the Church was

discussed in details as well as in general in the course of the dissertation. Moreover, the relationship between God's law and human or natural law was thoroughly analysed as well. The subchapter 4 presents the sources of Polish concordat law and takes into account the relationship between Polish national law and canon law. What is more, the author explains the relationship between Poland and the Church by analysing concluded concordat agreements of 1925 and 1993 between Poland and the Holy See, including their content and provisions.

The second chapter deals with various issues related to the law-making process. The author starts the discussion by defining the law-making process itself. Then, the roles of both the legislator and a person involved in this process were clarified and demonstrated. The law-making process itself was also described, starting with determining the sources of regulations in Polish law. The principles of creating Polish law and the course of the legislative process were discussed, along with pointing out entities and institutions with law-making competences, both at the local and national level. The ways and possibilities of initiating the law-making process were also indicated. The final part of this process was also analysed by describing the requirements that a normative act must meet in terms of both general and specific requirements. Speaking of canon law, the law-making process in this regard was also analysed, starting with its characteristics, principles and models of its creation. The promulgation process of a canon law normative act was also described. At the end of chapter II, the law-making process in Polish law and canon law was compared, showing similarities and differences between them.

The initial part of chapter III deals with the possibility of an individual's participation in the creation of Polish law. In the course of the chapter it was shown that there are institutions in Polish law such as: a referendum, a legislative initiative, a public hearing, public consultations, lobbying tools and opportunities resulting from having Polish citizenship or residence in Poland, which enables public participation in the creation of Polish law. Then, the author discusses formalised and non-formalised ways of participation in the aforementioned process. The chapter also indicates that the faithful can also participate in the creation of canon law and considers the forms of participation in this process, both individual and collective. Another vital point of the chapter was meant to demonstrate a number of institutions that allow the faithful to participate in the process of creating canon law.

In the course of Chapter IV called "The position and tasks of an individual in the law-making process", the author analyses the position of an individual in the law-making process in both Polish and canon law. In Polish law, the rights of persons have been distinguished at the national and local level. The said rights originate from the act of law or the desire to care for the mutual, common good of a society. By analyzing the position of a person who participates in the process of creating canon law, the author makes a division of people into believers, laypeople and

clergy. It was established that the rights and obligations of individuals in Polish and canon law result either from the provisions or from the interest in these processes and the willingness to participate in them.

Chapter V is devoted to the comparison of the possibilities of public participation in creating Polish and canon law. Both public and the faithful participation was assessed in terms of creation of Polish and canon law respectively. Moreover, the author managed to show differences in the possibilities of law-making participation in Polish and canon law. After analysing the above, the author proposes a number of *de lege ferenda* conclusions in the scope of law making for the future consideration. The author specified a number of desired directions of changes in the processes of creating Polish law as well as proposed possible changes within it. Moreover, an array of institutions present in canon law was distinguished that can be applied in Polish law. The same was done with a number of institutions within Polish law that can be successfully exploited with minor modifications and tweaks in canon law.

The analyses presented in the dissertation confirm that there are many ways and possibilities in which ordinary citizens can influence the law-making process. However, it should be underlined that there must exist a strong will and sense of commitment of an individual to make this process really work. The study presented in the dissertation grasps the general principles of creating Polish and canon law. The idea behind the study was little interest within our society to participate in the law-making process. The legislator allowed the possibility of influencing the law-making process both in Polish and canon law hopefully assuming that citizens and the faithful would want to participate in the work on legal regulations.

The presented ideas and considerations indicate the need for people to be active in the law-making process, show ways to participate in this process, while also indicating the knowledge of legislative procedures and the ability to apply them by individuals.

The analyses carried out in the dissertation reveal that both Polish law and canon law require a wider participation of people in the process of their creation.